

1.

Tady už slibům nevěří. Už před lety jim Saddám přislíbil peníze na obnovu starodávného chrámu, ale protože opatrovník tohoto místa, šajch Muhammad Abú Chamra, neskláněl dostatečně hlavu před diktátorem, nedostali ani dinár.

Americká okupační vláda dala podobný slib. Ale co z toho, když jsou naléhavější potřeby a ani před Američany se šajch Muhammad nesklání, nenavštěvuje jejich úřady, necítí potřebu s nimi hovořit.

Zdi jsou vyzdobeny citáty z posvátného Koránu, u vchodu visí portréty vousatých mužů: otce a dědů Abú Chamry, jehož rodina stojí již řadu let v čele sunnitského společenství v této centrální bagdádské čtvrti. Chodí sem i šíité, protože se říká, že šajch Muhammad, vysoký, ramenatý a mohutný, dokáže léčit dotekem ruky. Tajně ho navštěvují i radikální wahhábité, přestože šajch je súfijským mystikem, podle radikálních interpretací odpadlíkem od víry.

Usadili jsme se na ozdobných kobercích, lokty opřené o vyšívané polštáře. Šajch v čele protáhlé místnosti tři sta let staré modlitebny, před stolkem s horkou kávou, zeleným výtiskem Koránu a širokou zakřivenou šavlí. Já, jak velí tradice, po jeho levém boku. Po pravém několik věřících, zvědavých, co chce šajch povědět cizinci.

Chtěl jsem si šajcha Abú Chamru poslechnout. Bylo mi řečeno, že je člověkem smíru a dialogu, víry a pokoje. Nezabývá se politikou, umí odlišit dobro od zla, na rozdíl od mnoha jiných duchov-

ních ze sunnitských mešit v Bagdádu nerozeštvává, nepřilévá olej do iráckého ohně.

Tady v Bagdádu si ho váží, protože se nenechal vtáhnout do hry s okupanty, ačkoli ti o to údajně usilovali. Jeho učení znají sunnitě ze vzbouřené al-Fallúdzí, Ramadí, Sámarrá i Takritu. Mnozí mi říkali: „Poslechni si člověka umírněných názorů. Mnohé ti to vyjasní.“

Šajch Muhammad: „Ve jménu Boha Milosrdného, Slitovného, poslušni slovům milovaného proroka Mohameda. Doufám, že světu povíš, že nechceme cizince okupující Irák. K ničemu vás nepotřebujeme, copak to nikdy nepochopíte?

Když jste přišli do Iráku a přinesli nám válku, byli jsme vám nakloněni, důvěřovali jsme vám. Slibovali jste mír – mír není. Slibovali jste lepší život – já ale vím, že mí lidé žijí hůř než kdysi. Stěžují si, že je pronásledujete, ubližujete jim, nectíte naše zvyky.

Řeknu to ještě jednou: věřili jsme vašim slovům. Zatím jste nedodrželi ani jedno.

Přijďte k nám jako hosté, jste zváni k našemu stolu, poznejte naše zvyky, naši historii a víru. Prosíme ale, neokupujte nás. To je proti zákonům Nejvyššího Boha – zotročovat jiného člověka.

Čím rychleji opustíte naši zemi, kterou se pokoušíte obsadit jako dobyvatelé, tím rychleji se sem vrátíte jako naši hosté a bude to tak lepší pro všechny. Mí předci a dnes já už tři sta let stojíme v čele tohoto společenství, modlíme se v mešitě, kterou jsi dnes navštívil. Už nejméně tři staletí víme, jak máme vládnout, dokážeme být sami sebou. Svatý Korán a šaríja nám ukazují cestu, z níž by věřící muslim neměl sejít. Nebojte se o nás. Lidé silné víry si poradí. Třesou se před nimi i zlí duchové.“

„Věříme,“ pokračuje Abú Chamra, „protože Bůh pravil, že na svět sestoupili čtyři velcí proroci. Existují čtyři svaté knihy, v nichž je zapsáno slovo Boží. První a nejdůležitější je posvátný

Korán. Ten nejlépe zachycuje Alláhovu vůli. Druhou je Starý zákon proroka Mojžíše a třetí Bible proroka Ježíše. Jako člověk ze Západu jistě nevíš o žádné další. Věz tedy, že podle slov Pána existuje ještě čtvrtá kniha, Zabúr, seslaná prorokovi Jahja ibn Zakaríjovi. Nikdo nezná její slova, byla ztracena před tisíci lety. Dá-li Pán, bude jednou nalezena.

Jsem člověkem víry. Mí lidé jsou lidmi víry. Víme proto, že křesťané a židé, lidé naslouchající příkazům Knih, jsou našimi bratry. Vážíme si jich, milujeme je. Tak přikazuje Milosrdný, Slitovný Alláh a milovaný prorok Mohamed. Jsme jako Prorokovi lidé. Opravdový muslim neraní ani slovem, ani šavlí. Nechceme války, nechceme zabíjet, nejsme dobyvatelé. To je hřích. Bůh nás učí něčemu jinému.

Proto odejděte.

Povím ti teď něco, cizince, protože se na to určitě zeptáš...

Saddám měl dvě tváře. Stejně jako má dvě tváře každá vláda na světě. Saddám byl člověkem srdnatým a odvážným. Avšak nadřadil své vlastní zájmy a záležitosti svého klanu nad zájmy národa. Saddám způsobil, že psi jedli, krmili svá nenasytná břicha, a vlci hladověli; pamatuj, že vlk je šlechtnější než pes. Tak vypadal jeho Irák a já jsem ho nikdy nevychvaloval.

Neměl jsem Saddáma rád a tak je to dodnes. Nechybí mi. Znáám jeho hřích, nikdy jsem se jeho režimu nebál. Důvěřuji Bohu a bojím se Jeho slov, nikoli pozemské moci, prezidentů, generálů nebo gubernátorů. Stejně tak moji lidé. Nikoho nehodnotím jinak než podle pravd víry a svatého Koránu. Nevšiml jsem si, že by se Iráčané stavěli proti islámu. To spíše vy, nezvaní návštěvníci, se u nás chováte tak, jako by Bůh a Jeho vůle neexistovaly.

Ptáš se mě na Usámu bin Ládina, mého bratra v islámu. Je to dobrý muslim. Vím, že vyhlásil svatou válku a mnoho Iráčanů ho za to miluje jako bratra a otce. Mnozí obdivují jeho odvalu. Mají na to právo.

Nedokážu Usámu posoudit, jsem od něj příliš daleko, mnoho o něm nevím. Dbám na své lidi, uzdravuji, vysvětluji pravdy víry. I on pečuje o své přívržence nejlépe, jak umí.

Nevěřím však, že by jako dobrý muslim udělal to, co mu připisujete. Nevěřím ve vaši propagandu. Není možné, aby byli z jeho rozkazu zabíjeni nevinní, aby explodovaly bomby a tržiště a mešity byly vyhazovány do povětří. Kdo něco takového dělá? Neznabozi! Usáma je člověkem víry.

Jsou okamžiky, kdy lze, ba kdy je dokonce třeba vyhlásit svatou válku. Džihád je součástí našeho života, je to boj se sebou samým, s vlastními slabostmi, s nenávisť, s nedostatkem odvahy a víry. Každý muslim má právo a povinnost bránit islám, důstojnost, čest, život, své ženy a majetek tak, jak uzná za vhodné. Právě taková byla volba Usámy a jeho mudžáhidů. Já jsem však džihád nevyhlásil, nebojuji po boku Usámy. Válka v Iráku mě netěší, ale chápu odpor vůči vám – nájezdníkům a křižákům. Pro mě a pro mé lidi, spravedlivé a bohabojné, však čas džihádu ještě nenadešel. Pamatuj na to.

Pamatuj také na to, že kdejaký pes dokáže kousnout. Psi oblékají kůži vlků, chodí jako vlci, a dokonce i vyjí jako vlci, takže lidé neznalí věci si mohou myslet, že to vlci útočí na jejich karavany. Když budeš pozorný, všimneš si, že pes převlečený za vlka si uchová psí duši, falešnou a úskočnou. Kousne, způsobí bolest a se staženým ocasem uteče. Muslim nezabíjí nevinné. Alláha prolitá krev netěší.“

(Ztrácel jsem se v jeho slovech, nedokázal jsem v nich najít smysl. „Abú Chamra,“ vysvětloval Džamál, „je člověkem umírněným. Neodsoudí Saddáma, protože za jeho časů nedoznal jako šajch významné mešity, a navíc sunnita, žádné křivdy. Nesnáší Američany, chápe ale, že se musí sklonit před silou. Nevěří vašim slovům, ale všimni si, že nevěří ani jiným muslimům. Nediv se,

že si raději vybere Usámu než Bushe, jinak to zkrátka nedokáže. Ve skutečnosti ho ale nezajímá ani Bin Ládín, ani Amerika. Dokud neumírají jeho lidé, není to jeho věc. Kdyby byli v Iráku jen takoví mullové, měli bychom klid.“)

„Ve jménu Boha a milovaného Proroka,“ uzavírá svoji řeč Abú Chamra, „pochopte, že byste odsud měli odejít co nejdříve. Opa-
kují: vraťte se na arabskou půdu jako hosté, jste srdečně zváni. Do Iráku, ale i do jiných islámských zemí. Hosty milujeme jako své bratry. Ale okupanti musejí odejít. S okupanty je třeba bojovat.

Říkáš, že takových slov, jež neodsuzují terorismus a diktaturu, se lidé na Západě bojí. Odpovím ti, co mi říká srdce. Nás, lidí hluboké víry, se bojí nejen jiní lidé, ale dokonce i zlí džinové. Západ se bojí muslimů, bojí se všech Arabů, protože vám silná víra schází. Pamatujte, že až najdete cestu k Bohu, zmizí váš strach jako voda na pouštním písku.“

2.

Z Bagdádu jsme vyjeli ráno, v šedivém nenápadném terénním autě. Mířili jsme do města, které se pro Američany pobývající v Iráku stalo symbolem noční můry. Věděli jsme, že Mustafa, náš průvodce a řidič, zná cestu; s radostným úsměvem sliboval, že je potkáme. To jsme ještě nevěděli, že je sám jedním z nich.

(Prosil mě, abych o něm psal jako o Mustafovi, ačkoli se ve skutečnosti jmenoval Muhammad. Mustafa byl jedním z jeho synů. Byl při těle, s rudou kstící a množstvím pih – znamením prozrazujícím, že některý z jeho předků byl pravděpodobně Skot nebo Angličan. Netuším, proč chtěl, abych mu změnil jméno. Ale budiž.)

Kdyby byly naší mapou nejstarší knihy, kdybychom se řídili slovy proroků, museli bychom uvěřit, že jsme našli místo, kde se

rozkládal biblický ráj. Velký majestátní Eufrat, doširoka rozlitý, avšak v hlavním proudu dravý, impozantnější a hrozivější než Tigris v Bagdádu, zúrodňuje okolní pole. Kam až oko dohlédne, vládne zeleň. Všude se rozkládají palmové háje a rostou pomerančovníky, z vlhké rudé země vyrůstá mladé obilí. Tady měli lidé vždy dostatek prosa i žita, vždy měli čím nakrmit ovce a stáda koz. Nomádi, kteří k Eufratu mířili před mnoha staletími, museli mít pocit, že po týdnech strávených v suché nehostinné poušti konečně doputovali do země, kterou jim seslal Bůh.

Široká asfaltová silnice nás přivádí k velkému sídlišti. Mustafa říká, že lidé, kteří tu žijí, se teprve navracují k Prorokovu učení. Sídliště nechal postavit Saddámův zeť, než utekl do Jordánska. Nemohl snést despotismus svého tchána. Vyrostly tu stovky domů, supermarket, mešita, hasičská stanice, sídlo tajné policie s rozlehlým vězením a místní pobočka strany Baas. Byty prodával za několik desítek tisíc dolarů. Zájemců bylo mnoho, neboť nedaleká zbrojařská továrna dávala lidem práci, platila za školky i školy, zdarma dodávala proud. Dnes stojí takový byt tři tisíce. Práce tu není, takže tady nikdo bydlet nechce. Ledaže by hluboce uvěřil v to, že boj proti okupantům změní jeho život.

Po silnici, kterou Američané i Iráčané nazývají „cestou smrti“, dojíždíme do al-Fallúdzi. Je to důležitá cesta, ačkoli vypadá jako vedlejší a nenápadná – spojuje několik vojenských táborů a letiště, které využívá prozatímní irácká vláda. Vede zelenou pustinou, rovnou a plochou jako stůl. Mustafa zpomaluje, když si všimne děr v asfaltu nebo spěšně zahlazené krajnice. Děr je tu tolik co rozinek ve vánočce. „Tady jsme zakopávali miny, které zabily mnoho bezvěrců,“ říká. „Američané krajnice zarovnávali, aby nestrašili své vojáky. Toto místo je jejich pohřebištěm, bojí se ho, vyhýbají se mu. Bezvěrci neumějí umírat.“

(Miny jsou odpalovány pomocí dálkového ovládní, podobného jako u auta. Musí se jen trochu upravit. Ovládní a na dálku

řízený detonátor stojí třicet tři dolarů, výbušný materiál je prakticky zadarmo. Bombu lze umístit do zrezavělé lahve od plynu, do plechovky od barvy nebo oleje. Pak ji stačí zakopat a čekat na projíždějící konvoj.

S dálkovým ovládním je třeba zacházet velmi opatrně, zejména pokud jste blízko bomby. Stačí náhodný dotyk barevného tlačítka a nálož exploduje.

Třicet tři dolarů – tolik stojí život vojáků, dvacetiletých mladíků z Ohia nebo Kalifornie, a někdy i samotných atentátníků. I jim bývá kolem dvaceti. Smrt Američanů nemá pro Mustafu význam. Smrt bojovníků je smrtí mučednickou.)

Vjíždíme do ulic al-Fallúdži, špinavých, děravých, zahlcených odpadky a rozdroleným pískovcem. V pouličních čajovnách vysedávají muži v sunnitských červeno-bílých šátcích. Zastavíme na obskurním předměstí. Mladí chlapci postávající před vchodem do nuzného domu říkají: „Tady nejsou, musíte jet dál.“

Znovu kroužíme ulicemi al-Fallúdži. Nemám ponětí, jak dlouho. Zajíždíme do temných dvorků, labyrintu uliček, vracíme se zpátky, točíme se dokolečka, vydáváme se po vlastních stopách. Mustafa chvíli řídí jako šílenec a pak zase zpomalí, i když na silnicích není rušno. Celou dobu potkáváme mladé chlapce. Nerozumím tomu, co říkají, ale cítím, že nás sledují a pozorují. Když Mustafa vysloví heslo, ukážou nám další cestu. Mám strach, i když Mustafa opakuje, že pokud mě nezabijí Američané, nikdo se mě ani nedotkne.

Konečně Mustafa zastaví před nenápadným domem; nikdy bych k němu netrefil, ačkoli jsem se snažil zapamatovat si cestu. Ze dveří vychází malý, ale mohutný muž v hnědé teplákové soupravě. Ne, nepozve nás dál, byt je malý, skromný, a jeho manželka se nesmí ukazovat cizím lidem. Nebudeme ale mluvit ani na ulici, příliš mnoho zvědavců by nás mohlo vidět. Namačkáme se proto na zadní sedadlo malého terénního auta. Automobil se rozjíždí a my zhruba hodinu bloudíme ulicemi al-Fallúdži.

Mluvit budou oba: Mustafa a Amír, onen nový pasažér, oblečený do levné a vytahané teplákové soupravy. Nepřeli se, neskákali si do řeči. První četl myšlenky druhého, druhý navazoval na téma, s nímž přišel první. Byli jedněmi ústy a jednou duší, jeden s druhým souhlasili v myšlenkách i slovech. Nepolemizoval jsem s nimi, nekomentoval jejich slova. Chtěl jsem je zkrátka vyslechnout.

„Ve jménu Boha Milosrdného, Slitovného, Velkého a Spravedlivého, poslušni učení Mohameda, jenž byl Jeho prorokem...

Setkali jsme se s tebou ze dvou důvodů. Zaprvé – chceme nevěřícím předat naše poselství. Až dodnes s námi žádný novinář nemluvil. Zadruhé – dostal ses k nám způsobem, který nebude pochybnosti. Omlouváme se ti za nepříjemnosti, za to, že jsme tě považovali za člověka dvojího jazyka a srdce. V dnešní době se musíme skrývat před špiony, udavači a zaprodanci. Viděl jsi nápisy na zdech domů v al-Fallúdze: smrt zrádcům, peklo kolaborantům. Zaprodanci jsou naším největším prokletím. Za zradu a kolaboraci musí následovat trest.

Vím, na co zeptáš. Nebojujeme za to, aby se vrátil Saddám. Nechceme, aby nám znovu vládl klan at-Takrítí, nikdo z nás netouží po tom líbat diktátorovi ruce. Saddám je samolibý podvodník, člověk, který má rád jediné sám sebe, despota a tyran schopný těch největších hanebností. Když Iráku vládl Saddám, mnozí z nás byli pronásledováni, vězněni a mučeni. Nenávidíme ho. Tato nenávisť vyplývá z naší víry, odpovídá slovům Nejvyššího.

Když Američané Saddáma svrhli, byli jsme nevěřícím velmi vděční. Saddám ale zmizel, a nevěřící zůstali. Nestýská se nám po Saddámovi. Nepotřebujeme ho. Nepatříme k těm skupinkám naivních snílků, kteří si myslí, že se jednou vrátí. Krvavý diktátor je ale přesto lepší než Američané. Zeptáš se proč? Protože pro Araby je vždy lepší Arab, i kdyby to byl tyran a neznaboh.

Chcete ovládnout naši zemi i naše duše. Štěstí Iráčanů vás nezajímá. Vidíte jen naši ropu, natahujete ruce po celém arabském

světě. Udeřili jste na srdce islámu, pohrdáte tím, co je pro nás svaté. Lidé skutečné a hluboké víry s tím nemohou souhlasit. V této válce se rychle ukázalo, že nejde o Saddámovu hlavu, ale o dobytí Iráku. Museli jsme něco udělat.

Bojujeme pod heslem *Alláhu Akbar*, Bůh je velký. Tak se nazýváme, takové je naše jméno, naše poznávací znamení. Jsme mudžáhidé. Nestojí za námi žádná politická organizace, nikdy se z nás nestane strana prosící o americkou almužnu. Taková politika nás nezajímá. V Iráku nastal čas boje, nikoli debat a paktů.

Irácká opozice je dnes rozdělená, nedokáže proti nevěřícím postavit jednu armádu. Proto jsme se rozhodli založit Boží armádu, a bude-li taková Boží vůle, budeme se bit do posledního bojovníka. Nejdůležitější je, že naše řady stále sílí, mnoho lidí chce položit život za naši zemi a za Alláha.“

Vyprávějí mi, že tvoří skupiny po šesti až deseti mužích, nejmladším z nich je osmnáct. Když jedna skupina zrovna nemá dostatek zbraní nebo jí chybí vůdci a velitelé, musí vypomoci jiná. Mají mezi sebou vynikající specialisty. Z raket, které normálně převážejí vrtulníky, dokážou vyrobit ruční, velmi účinná odpalovací zařízení. Umějí zkonstruovat bomby i miny. Pušek mají tolik, kolik je písku na poušti. Mají bojové plyny i lidi, kteří vědí, jak s nimi zacházet. S takovými zásobami mohou bojovat ještě řadu let.

Členové jednotlivých skupin se navzájem neznají, v kontaktu jsou jen jejich velitelé. Tím se chrání před špehy. Nemají strach o vlastní kůži, nebojí se o sebe – každý z nich chce zemřít jako mučedník. Musejí ale chránit své rodiny. Dnes je mnoho Iráčanů schopno prodat bratry za pár dolarů, říkají.

Pokud někdo nemůže bojovat, podporuje je finančně, věnuje peníze. Takových mudžáhidů je mnoho. Korán učí, že pokud člověk svým majetkem podporuje svatou válku, může se považo-

vat za Božího bojovníka. K mučednictví, k záslužné smrti, a tedy do ráje, vede mnoho cest, je-li taková vůle Nejvyššího.

Byl mezi nimi mučedník, jenž sám bojoval, ale svatou válku podporoval i finančně. Američané ho zabili. Lidé z al-Fallúdzi ho obdivovali a milovali. On sám říkal, že jeho vzorem je Usáma, největší islámský bojovník. Pohřbili ho dnes ráno v Bagdádu. I ti nejchudší z al-Fallúdzi přispěli několika dináry na jeho hrobku.

Patří k nim i bývalí vojáci (sám Mustafa byl důstojníkem irácké rozvědky), obchodníci, učitelé, žáci, studenti, nezaměstnaní. Chudí i bohatí. Šíitů mezi nimi není mnoho; jejich vůdci zradili islám i Irák. Šíité volí dohodu s Američany, raději budou chodit na vodítku bezvěrců. Nepochopili, že svatá válka je ctí a povinností.

Říkají, že al-Fallúžza je ušlechtilé, slušné a ctnostné město, město tisíce mešit. Nezruinoval ho a nezkazil ani takový nevěrec jako Saddám. Není tady ani jeden obchod s alkoholem, na rozdíl od Bagdádu. Všechny ženy si zakrývají vlasy a chodí skromně, jak přikazuje Korán. V al-Fallúžze je dodržován zákon.

Ptají se mě, jestli vidím ruiny na rohu ulice. Kdysi tu býval obchod s neslušným oblečením pro ženy, doupě zla a sídlo prostituce. Zničili ho. Trosky pohřbily jeho bezbožné majitele.

Mustafa: „Al-Fallúžza se Američanů nebojí. To Američané se bojí al-Fallúdzi. V noci a brzy ráno sem nevjede žádná hlídka. I ve dne se ukazují jen zřídka. Víme, co dělají, kudy se právě pohybují. Víme, jak nastražit pasti. Američané se našeho města bojí, protože vědí, že jakmile se objeví, zabijeme je.

Al-Fallúžza teď patří Bohu. Podle vůle Nejvyššího jsme naši válku přenesli i do Bagdádu, do Ramádí, do Takrítu. Pronikneme i na šíitský jih, do Basry, do bažin Eufratu a Tigridu. Jsme připraveni bojovat s nevěřícími na celé arabské zemi, ve vyčerpané Palestině, v Jordánsku, Saúdské Arábii, v Kuvajtu. Všude tam máme bratry mudžáhidy.

Naše válka, to je válka nástrah a pastí, válka rozumu a lsti, odvahy a víry proti strachu, bezbožnosti a zbabělosti. Nesmím prozradit, jak a kde přesně udeříme, jaké používáme metody. Řeknu jen, že to mudžáhidé zaútočili na bagdádský hotel ar-Rašíd v srdci zelené zóny, zaseli jsme strach ve čtvrti bezvěrců. Po takových vítězstvích se k nám hrnou noví a noví bojovníci.

Američané mají letadla a vrtulníky. Kdyby proti nám stanuli tváří v tvář, už dávno by byli z Iráku pryč. Jsme schopnější a statečnější. Jsme jako bojovníci z dob Proroka, džihád je cílem našeho života, sníme o mučednické smrti. Před staletími se arabská vojska postavila nevěřícím Peršanům ve velké bitvě u al-Qádisíji. Před střetem donesli poslové nevěřícím Peršanům vzkaz: nebojíme se vás, neboť smrt ve jménu Boha milujeme stejně, jako vy milujete svůj nestoudný život, své ženy a majetek. Arabové slavně zvítězili. I my vyhrájeme, bude-li taková Boží vůle. Porazíme i americká letadla.

Netoužíme po moci, nezajímá nás politika. Chceme jen, aby se náš stát řídil pravidly islámu, chceme zákon Koránu a islámský řád, toužíme žít tak, jak učil prorok Mohamed.

Ale neboj se nás, nejsme fanatici. Určitě jsi ten příběh slyšel: americký voják se zamiloval do Iráčanky, lékařky z nemocnice. Přestoupil na islám, vzali se podle našich pravidel. Z Ameriky ho vyhnali. Taková je americká demokracie a tolerance. Řekni, opravdu se ti to zamlouvá?

Podívej se na nás z jiné stránky – i v al-Fallúdže žijí lidé, jejichž víra je zapsána v jiných knihách, než je Korán. Není jich mnoho, ale nikdo jim neubližuje. Jsou to dobří, zbožní lidé. Nic proti nim nemáme. Jsou to naši sousedé, blahopřejí nám na Íd al-Fitr a mi jim přejeme všechno nejlepší na jejich svátky. Byli bychom raději, kdyby byli muslimy, kdyby našli nejsnazší cestu k Bohu. Milovaný prorok Mohamed však učil, že ke změně vyznání nelze nikoho nutit. Američané by se od nás mohli učit toleranci.“

Odkud zná Mustafa text Koránu? Ještě před pár lety popíjel pivo a pálenku z datlí, mešity obcházel širokým obloukem. Něco se ale změnilo, do jeho duše cosi vstoupilo. Zpočátku nevěděl, že je to dar víry. Teď už to ví a snaží se Bohu odvděčit, jak jen dokáže.

Proto říká: „Každý, kdo čte Korán, kdo pilně naslouchá učení našeho Proroka, se dříve či později jeho slovům sám otevře. Nemusí mít učitele, v Koránu je vše jasné a prosté. Nechodili jsme do náboženských škol, neměli jsme žádné duchovní vůdce. Za Saddámových dob to nebylo tolerováno. Irák byl izolovaný, nedocházely k nám zprávy o bratrech mudžáhidech v jiných arabských zemích, o probíhající svaté válce jsme toho mnoho nevěděli. Díky dobrému Bohu však svatá válka, nejdražší džihád vstoupil i na iráckou půdu! Lze být ještě šťastnější? Zvláště když můžeme budovat něco nového, když můžeme následovat Proroka, naslouchat jeho učení. Ty jako cizinec určitě řekneš, že islámskou zemí je pro tebe Saúdská Arábie. Ano, lidé jsou tam zbožní a bohabojní. Jen lidé však nestačí, protože jim vládne zkorumpovaná a egocentrická klika, americké loutky a zrádci. Ne, dnes na světě neexistuje žádný stát, který by mohl být naším vzorem. Možná kdysi Afghánistán, dokud bezvěrci nesvrhli vládu Tálibánu. O tom však mnoho nevíme. V Saddámově Iráku jsme žili v hluboké nevědomosti.

Máme zato vzory hodné následování. Jsme hrdí na bratry Palestince, kteří místo židovské okupace volí mučednickou smrt. Jsme hrdí na bratry Čečence bojující ve jménu Nejvyššího s Ruskem. Jsme hrdí na velkého Usámu. On je opravdovým mudžáhidem, hrdinou džihádu.

Jsme bojovníci. Proti džihádu se stavějí špioni a zrádci. Teror do Iráku nezavádíme my. Udělali to Američané, když se prohlásili za dobyvatele a křížáky.

Američané po nocích vstupují do klidných iráckých domů, odvlékají do vězení nevinné, zabíjejí je, mučí. Naše děti a ženy žijí ve

strachu. Americká okupace je jako nůž přiložený k iráckému krku, jako bota rdousící irácké hrdlo.

Ale věř nám, Američané jsou zbabělci. My se nebojíme, toužíme zemřít ve jménu Boha, jsme mučedníci. Američané nepoznají v iráckých ulicích chvíli klidu. Když se stáhnou do základen, dopadneme je i tam. *Alláhu Akbar*. Ve jménu Boha Slitovného a Milosrdného, Nejvyššího a Spravedlivého, jsme poslušni slovům Mohameda, jenž byl Jeho prorokem. Nepoznáme větší štěstí než smrt v džihádu.“

Mustafa, šílený tloušťík, který mě zavedl mezi irácké mudžáhidy, už nežije. Stejně jako Amír. Nežije ani řada dalších bojovníků ze vzbuřené al-Fallúdzi. Zemřeli během dubnového útoku na město, zbytečně, hloupě a nesmyslně, i když si svůj osud vybrali sami.

Mám pocit, že jsem Mustafu viděl na děsivých snímcích zachycujících fanatický dav zohavující mrtvá těla čtyř amerických zaměstnanců bezpečnostní agentury zavražděných na dálnici nedaleko al-Fallúdzi. Fotografie zneuctěných mrtvých těl se pro civilizovaný svět staly příkladem zvrhlosti a bestiality.

Nevím, kým Mustafa opravdu byl. Bestií znesvěcující lidské ostatky, nebo zbloudilým člověkem poslepu a po hmatu hledajícím své místo na zemi? Pozval mě do svého domu, houpal jsem na kolenou jeho malé syny. Jeho manželku jsem neviděl; čerstvě obrácený na víru (podobně jako mnozí jiní důstojníci saddámovské armády) ji před zraky cizího muže schovával v kuchyni. Když jsme se poznali blíže, řekl mi, že má ještě druhou ženu. Ujišťoval mě, že oběma věnuje stejnou pozornost, stejně jako dětem, jež mají různé matky. Neměl jsem žádný důvod mu nevěřit.

Setkali jsme se díky prostředníkům. Zpočátku jsem mu nedůvěřoval a on nedůvěřoval mně, ale to já jsem na něj byl odkázaný. Nikdy mě nezklamal. Rád jsem s ním žertoval, ale mluvit s ním

vážně bylo obtížné. Dráždila mě Mustafaova slepota, jeho zatvrzelost a primitivní názory. Rád jsem ho provokoval: „Vždyť jsem nevěřící, armáda mé země okupuje tu tvoji. Mustafa, můj *habíbí*, možná chceš, aby se Saddám vrátil.“ Věděl jsem, že diktátora nenáviděl, přestože mu sloužil. Období své služby režimu však chtěl vymazat z paměti. Věznili ho a mučili. Ve vězení Abú Ghrajb mu připalovali genitálie. Nepomohly důstojnické frčky ani diskrétní služba v rozvědce. Byl obviněn z krádeže, ačkoli v životě nic neukradl.

Víc však pohrdal Američany.

Nejspíš byl velmi schopný. A byl si jistý svou pravdou.

Jednoho dne jsem se v al-Fallúdze zdržel déle. Už bylo kolem půlnoci, když jsem se musel vrátit do Bagdádu. Mustafa mi nabídl, abych zůstal u něj doma nebo v domě některého z ostatních mudžáhidů. Když jsem odmítl s tím, že musím zpět, řekl: „Odvezeme tě na okraj města.“

Jeli jsme tmavomodrou tmou a mýjeli hlídky bojovníků. Odkudsi se ozývala dělostřelecká kanonáda, nad hlavami nám svištěly dávky ze samopalů. Zastavovaly nás ozbrojené skupinky, zuřivé a agresivní bandy mladíků, vojáků za pět halířů, připravených střítet při sebemenší příležitosti. Mustafa křičel, mladíci se usmívali a po chvíli jsme mohli pokračovat dál. I když jsem byl strašně nápadný.

Ptal jsem se: „Mustafo, co těm lidem říkáš?“

Odpovídal: „Říkám, že převážím svého bratra. Ti muži jsou naši bojovníci. V al-Fallúdze ti nikdo neublíží.“

Přesto mi po krku stékal pot.

„Vždyť mám modré oči,“ namítal jsem. „Každému dojde, že jsem cizinec.“

„Jsi se mnou, Pavo, to ti musí stačit. Odvezu tě na okraj města. Pak ať tě opatruje Slitovný Alláh. Za Američany neručím.“

I tak si ho budu pamatovat – jako svého druhu, který mě v noci převážel přes al-Fallúdžu, aby mi jeho přátelé neublížili.

3.

Hovoří Ahmad al-B., dvacetiletý mladík: „Ptáš se, *habíbí*, kdo je na té fotografii? Statečný a bohabojný člověk, mučedník, jakých je v al-Fallúdze mnoho. Ptáš se, jak zemřel? Nezemřel v boji. Jeho auto rozdrtil americký tank. Dá se říct, že to byla náhodná smrt, což však nemění nic na tom, že Ismáíl, náš bratr a společník, už je v ráji, mezi jinými hrdiny a mučedníky. Neuvěříš, jak byl bohatý. Podporoval mudžáhidy štědrými dary, ale zároveň bojoval v našich řadách, byl jedním z nás. Jeho vzorem byl velký Usáma, největší bojovník svatého džihádu. Když Američané obsadili Irák, řekl Ismáíl: ‚Modlím se za smrt ve svaté válce. Není Boha kromě Boha. Američané v al-Fallúdze nebudou mít klid.‘ Obdivuji Ismáíla za jeho slova, za jeho život i za jeho smrt.“

(Ismáílova fotografie visí na čestném místě ve velkém čtvercovém pokoji, hned pod verši z Koránu namalovanými na zeleném plátně. Židle a stolky jsou umístěny tak, aby si každý mohl dobře prohlédnout nevýrazný černobílý snímek muže ve středním věku, spíše subtilní postavy, nevelkého vzrůstu a naprosto nearabského vzezření. Na zdi je ještě spousta volného místa, jako by někdo předpokládal, že na ní brzy přibydou další fotografie.)

Do tohoto domu na předměstí mě zavedl Muhammad, který si přál, abych mu říkal Mustafa. Ismáíl byl jeho přítelem a vzorem. Když si dnes onen pokoj vybavuji, mám pocit, že na zdi vidím i fotku Muhammada a několika jeho bratranců. Pár týdnů po našem posledním setkání se během bitvy o al-Fallúdžu vydali stejnou cestou jako Ismáíl.)

Ne všichni, kteří si prohlíželi Ismáílovu fotografii, byli mudžáhidé. Mustafa-Muhammad mi vysvětlil, že Ahmad al-B. se k nim přidal teprve nedávno. Až dopijeme čaj a starší mu dovolí mluvit, poví mi proč.

„Městem se šířila zvěst, že Američané chytili Saddáma. Nikdo z mé rodiny ho neměl rád, mnoho z nás trpělo v jeho vězeních,

stejně jako tvůj přítel Muhammad, *habíbí*, kterého mučili proudem, protože se nechtěl přiznat, že byl – ačkoli nebyl – spoluvíníkem krádeže. Přesto jsme neměli radost, protože okupantům se opět něco povedlo. Nediv se proto naší velké radosti, když se zpráva o polapení Saddáma ukázala být výmyslem.

Vyšli jsme do ulic, abychom dali najevo, jak jsme šťastní. Provolávali jsme slávu, strčíli jsme do vzduchu. Můj starší bratr byl v té době zadržován na policejní stanici. Báł jsem se, že mu v takové chvíli polekaní zrádci ublíží. Vydali jsme se proto ke stanici, abychom uvězněné bránili. Žádný jiný cíl jsme nesledovali. V tu chvíli mě chytili.

Téže noci našla v mém domě americká hlídka několik granátů. Když se o tom dozvěděli na policii, vyvedli mě z budovy a zavřeli mě do psí klece. Takových klecí tam stálo několik desítek, širokých i vysokých zhruba metr. Ve všech seděli vězni, muži z al-Fallúdži. Schoulení jako zvířata, ponížení, hladoví, špinaví, vystavení slunci i nočnímu chladu. Když jsem usnul, budili mě a nutili štekát. Některým připínali na krk obojky. Hvízdali na nás, volali na nás jako na psy. A přitom se smáli.

Nedávali nám vodu na mytí ani dostatek jídla. Nevodili nás na toaletu. A to byl teprve začátek trestu.“

Ahmad vypráví, že ho vyslýchal Američan, který – jak tvrdil – přestoupil během války s Tálibánem na islám. Ahmad mu nevěřil; jak mohl Američan přestoupit na islám v Afghánistánu, kam odjel bojovat proti islámu?

Ze začátku byl ale vyšetřovatel milý a zdvořilý, vypytał se Ahmada na zásady víry, které – jak smutně říkal – úplně nepochopil. Ptal se, co je džihád, jak džihád chápat, jak naplnit svatou povinnost džihádu. Výslechy trvaly bez přestávky několik hodin. Ahmada posadili na maličkou stoličku a ruce mu přivázali k nohám, takže se mu páteř ohnula do oblouku. Když říkal, že to bolí, vyšetřovatel se choval, jako by nic neslyšel, a arabští tlumočníci

nechtěli jeho stížnosti překládat. Tak to šlo několik dní – z klece na výslech a zpátky do klece: štěkej, šmejde, nebo dostaneš. Pohvizdování, nedostatek vody, téměř bez jídla.

(Nevěřicně jsem Ahmada poslouchal. I Džamál, který vše překládal, byl udivený. Rozhovor se odehrál několik týdnů předtím, než svět obletěly snímky mučení a ponižování iráckých vězňů americkými vojáky, vězeňskou stráží v Abú Ghrajb. Většina těchto fotografií byla pořízena těmi nejjednoduššími přístroji v mobilních telefonech. Byly jakousi památkou, vojáci je posílali svým známým a příbuzným, možná s dovětkem „Zdravím vás z Iráku, jsem v pořádku“.

Nikdo se za takové fotografie nestyděl. Naopak – byly důvodem k hrdosti, kolovaly po internetu. Vojáci pózovali před aparáty, usmívali se. Neměli pocit, že se podílejí na něčem odpudivém a hanebném.

Slýchal jsem podobné zvěsti ještě předtím, než jsem poznal Ahmada. Vždy ale z druhé ruky, pozměněné, upravené, nejasné. Džamál mě varoval, abych takové historky nebral příliš vážně. Říkal, že Arabové rádi přehánějí, přibarvují a zveličují.

Proto jsem se teď Džamála zeptal: „Věříš Ahmadovi?“ Džamál mi odpověděl: „A ty mu věříš?“ Ptal jsem se: „K čemu by to všechno Američanům bylo? Co tím získají?“ A Džamál: „No právě, proč?“

Ahmadův příběh zněl jako krutá a neuvěřitelná pohádka. Nedokázal jsem pochopit, že se vojáci, ti dvacetiletí hoši a dívky, s nimiž jsem mluvil ve výtazích hotelu Istar a hádal se s nimi na kontrolních stanovištích, když chtěli prohledávat náš automobil, nervózní, podráždění, až příliš neústupní, ale zdvořilí (přišlo mi směšné, když každou otázku i každou odpověď končili slovem *sir*), mohou proměnit v trýznitele. To není možné, je to neuvěřitelné, říkal jsem Džamálovi a on se mnou souhlasil, ačkoli dodával, že i neuvěřitelné věci se stávají, zvlášť lidem, kteří nosí zbraň.

V tom jsem zase já souhlasil s Džamálem.

Na snímcích z Abú Ghrajb jsou zachyceni nazí vězni nucení k homosexuálnímu styku, k masturbaci a análnímu sexu s banánem. Na jedné fotce se americká vojačka s úsměvem sklání nad Iráčanem, který zemřel během výslechu. Na jiných jsou pyramidy navzájem propletených lidí, muži s pytli na hlavách s elektrodami připevněnými k nahým tělům, vězni zastrašovaní psy nebo voděni na vodítku. Zkrátka – jsou na nich zachyceny ještě horší věci než ty, o nichž mi vyprávěl Ahmad al-B.)

Ahmad mluvil klidně a jistě. Měl jsem dojem, že svůj příběh opakoval již mnohokrát. Neztrácel se v něm, nepletl se. Určitě proto jsem si na okraj svých poznámek napsal: „Ten kluk si to všechno nemohl vymyslet. Určitě nelže. Nelže!“

„Ten americký pes se mě pokoušel přinutit, abych vyslovil slovo *džihád*. Kdybych ztratil ostražitost, kdybych ho vyslovil, byl bych obviněn z terorismu. Mlčel jsem anebo říkal něco od věci. Sám mi proto začal vmlouvat, že jsem mudžáhid.

Nemohl jsem se přiznat k něčemu, co jsem neudělal. Proto mě bil, křičel, vztekle se ptal: Korán ti přikazuje lhát? Hulákal: To ty kladeš bomby, ty střílíš na naše vojáky, ty maluješ po zdech nápisy ‚Smrt okupantům a zrádcům‘. Řekni, kdo nahrává a šíří kazety s projevy vašich šajchů.

Pochopil jsem logiku války v al-Fallúdže. Víím, jak Američané přemýšlejí. Mudžáhidé vypálí raketu na americkou hlídku nebo bombardují americký tábor a odnese to celé město, všichni muži a všechny ženy. Dokonce i děti jsou vinné. Jen Alláh ví, jak moc okupanty nenávidím.“

(V místnosti se setmělo; generátory nebyly zapnuty včas. Mezi dospělými seděli zhruba desetiletí hoši. Muhammad do mě strčil a zašeptal, že když Ahmad al-B. vypráví o době strávené v ameríc-

kém vězení, starší pokaždé přivedou mladé chlapce. Stává se, že američtí vojáci rozdávají iráckým dětem sladkosti. Muhammad chtěl, aby bonbony, čokoláda a lahve s minerálkou rozdávané dětem neovlivnily jejich schopnost správně zhodnotit situaci.)

„Nakonec vyšetřovatel uznal,“ pokračoval Ahmad, „že ze mě nic nevytáhne, že jeho figle a lsti nezabírají, že jsem si na křik zvykl. Začali mě proto bít a ponižovat jen proto, abych trpěl. Američané mi na krk přivazovali pytel naplněný kamením. Pak jsem musel běhat kolem dvorku policejní stanice, vyskakovat, stát v pozoru – a hrubý provaz pytle mi přitom rozřezával kůži. Američané mě strašili, že ze mě vojačky strhají oblečení a nahého mě pro posměch vystaví do okna stanice. Báł jsem se, protože jiné vězně často svlékali v přítomnosti amerických žen. Museli stát nazí s rukama nad hlavou, aby si nemohli zakrýt přirození. Ty ženy se jím smály, tloukly je holí do podbřišku a dělaly přitom nemístné poznámky. Pro muže není větší hanby. Vracel jsem se do své klece, jako bych se vracel domů, byl jsem rád, když jsem se mohl schoulit do klubíčka a usnout.

Vyšetřovatelé pomáhali překladatelé – Arabové z Libanonu a Egypta – a zaprodanci a zrádci, iráčtí policisté. Nenávidím je, i když vím, že jsou to jen obyčejní pěšáci. Ptáš se, kdo se ke mně choval nejhůř? Samozřejmě Američané. To vyšetřovatel mě rozkazoval bít, nařizoval mi běhat s pytle, vyhrožoval, že urazí moji mužskou důstojnost a hrdost. On a jeho podřízené – americké ženy.“

(Susan Sontagová, americká spisovatelka a esejistka, o fotografických mučených iráckých vězňů napsala: „Je charakteristické, že čím víc fotografií z Abú Ghrajb proniká na veřejnost, tím víc se obrazy mučení mísí s pornografickými scénami: američtí vojáci mají pohlavní styk mezi sebou nebo s iráckými vězni, ostatní jsou

nucení k reálným nebo simulovaným sexuálním aktům. Většina těch snímků má nějaký erotický motiv. Jednou z výjimek, která se už stala součástí kánonu, je fotografie vězně omotaného elektrickými dráty a nuceného stát na bedně – pravděpodobně mu bylo řečeno, že když spadne, dostane zásah proudem. Snímků vězňů spoutaných v nepohodlných pozicích nebo přinucených stát dlouhé hodiny s nataženými rukama je ale relativně málo. Není pochyb o tom, že na těchto fotografiích je zaznamenáno mučení – stačí si všimnout strachu v očích obětí. Většina snímků je však svědectvím o vsudypřítomné symbióze mučení a pornografie – mladá žena táhnoucí nahého muže na vodítku, to je typický obrázek z repertoáru sadomasochistických fantazií... Když se na takové fotky díváme, klademe si otázky: Jak se někdo může usmívat, když vidí utrpení a ponižování jiných? Nechávat psy útočit na genitálie a nohy nahých vězňů? Znásilňovat je a nutit k análnímu styku? Přimět spoutané vězně s kapucemi na hlavách k sexuálním aktům nebo masturbaci? Zároveň ale cítíme, že jsou to naivní otázky, protože odpověď je překvapivě prostá: lidé takové věci jiným lidem dělají. Znásilnění a bolest způsobovaná v oblasti genitálií patří k nejčastějšímu druhu mučení. Nejen v nacistických koncentračních táborech nebo v Abú Ghrajb za vlády Saddáma. I Američané dělali a dělají totéž, pokud jsou přesvědčeni nebo pokud chtějí dát najevo, že ti, nad nimiž mají absolutní moc, si zaslouží být týráni a ponižováni. Dělají takové věci, když se jim káže věřit, že lidé, které mučí, patří k odporné nižší rase nebo náboženství. Fotografie z Abú Ghrajb ukazují nejen konkrétní činy, ale také to, že jejich pachatelé v tom nespatořovali nic špatného.“

Když seděl Ahmad al-B. ve vězení v al-Fallúdze, měl pocit, že je pouhou věcí, hračkou. Věc nelze trýznit, pokořovat, ponižovat. Věc nic necítí, nic ji nebolí. Věc nemá důstojnost a čest. Je mrtvá, takže s ní můžete udělat cokoli.)

Ahmad al-B.: „Vyšetřovatel mi nakonec řekl, že jsem nevinný. Tím to ale nemůže skončit, jsem koneckonců ze vzbouřené al-Fallúdzi. Musím dostat lekci, ponaučení, aby mě nikdy ani nenapadlo vztáhnout na Američany ruku.“

Do papírů mi napsali jméno al-Ísáwí; vyšetřovatel záměrně změnil mé údaje. Klan al-Ísáwí proslul útoky na vojáky a irácké zrádce. Převezli mě do vězení v Mahmúdíjje a později do Abú Ghrajb. Všude mi takové jméno způsobovalo velké potíže.

Dobrý Alláh však nade mnou bděl. Už mě nevyslychali, zapoměli na mě. Jiní vězňové mi vyprávěli o kabelech připevňovaných ke genitáliím, o zastrášování psy, o svlékání donaha v přítomnosti žen. Bylo ale v Abú Ghrajb hůř než v al-Fallúdze? To nevím.

Věřím každému jejich slovu. Sám jsem prožil něco podobného.

Nikdo už po mně nic nechtěl, takže jsem ze začátku nechápal, proč stráž záměrně vylévá mé jídlo, přestože jsme dostávali jíst jen jednou denně, proč do mě strkají víc než do jiných, proč mě bezdůvodně bijí. Až nakonec jeden z nich přiznal, že důvodem bylo ono falešné jméno a název města, z něhož údajně pocházím. Dostal jsem nálepku mudžáhida. Mudžáhidé, říkali vězeňští dozorcí, musejí trpět.“

(Po čtyřech měsících se ukázalo, že Ahmad může být propuštěn. Kdo o tom rozhodl, proč ho propustili? Netuší. Nikdo se mu neomluvil, nevysvětlil tak dlouhé věznění. Ahmad se vrátil do al-Fallúdzi, a když potkal Muhammada, prohlásil, že se chce stát jedním z bojovníků.

Zeptal jsem se ho, zda se nepokusil dosáhnout spravedlnosti. „Vězňové přeci nesmějí být mučeni, Američané to vědí, tvůj příběh je příkladem velkého bezpráví,“ řekl jsem mu. „Běž, Ahmade, za americkými důstojníky, stěžuj si, připomeň se.“

Ale ne, Ahmad nikam nepůjde, i když ví, že se stal obětí zneužití pravomocí. U okupantů a zrádců však o spravedlnost usilovat nebude.

„Moji sousedé z al-Fallúdži si u amerických velitelů stěžovali na brutalitu vojáků,“ vypráví, „na zkorumpovanost iráckých policistů. Ničeho nedosáhli, a přitom se jim nepříhodilo ani zdaleka to co mně. U Američanů nikdy nenajdu pochopení a pomoc. Nebudu zbytečně ztrácet čas.“)

4.

Verze Američanů je logická, konzistentní a prostá. V neděli posledního listopadu 2003 padly dva konvoje převážející peníze do banky v Sámarrá, městě sto dvacet kilometrů severně od Bagdádu, do dobře připravené a časově zkoordinované pasti. Bandité v černých uniformách Saddámových fedájinů zahradili ulice na předměstích, obrněný transportér jedoucí v čele konvoje najel na minu. Střílelo se zpoza barikád a ze střech okolních domů. Atentátníci měli zakryté obličeje, zdálo se, že jsou dobře vycvičení a připravení.

Američané použili těžké zbraně. Ve vojenských hlášeních bylo uvedeno, že vojáci zabili možná až padesát čtyři Iráčanů. Mezi oběťmi nebyli podle oficiálních zdrojů žádní civilisté. Pět Američanů bylo zraněno, žádný voják nezemřel. Velitel amerických ozbrojených sil v Sámarrá, plukovník Frederick Rudesheim, prohlásil, že armáda neskloní hlavu před teroristickými útoky, bude vést neústupný boj. Od okamžiku, kdy Američané ohlásili konec války, nevydali tak tvrdé prohlášení.

Plukovníkova slova potvrdil mluvčí 4. divize, generál Bob McDonald: „Každý, kdo zaútočí na americký konvoj, za to draze zaplatí.“

Na druhou stranu však podle amerických důstojníků nebyly střety v Sámarrá ničím výjimečným, i když byly označeny za největší bitvu od okamžiku pádu Bagdádu. V sunnitském trojúhel-

níku, kde leží i Sámarrá, jsou útoky na vojáky téměř na denním pořádku.

Ředitel tamější nemocnice Abdu Tawfíq naopak informoval o osmi smrtelných obětech a šedesáti zraněných. Mezi zabitými byli i žena a dítě a íránský poutník, jenž chtěl navštívit hrob Hasana al-Askariho, jednoho z dvanácti nejvýznamnějších šíitských imámů, potomka Mohameda, Alího a Husajna. Totéž tvrdil vedoucí oddělení intenzivní péče Bassám Ibráhím. Oba zdůraznili, že z toho, co vědí, tvořili většinu zabitých civilisté.

Íráčané ze Sámarrá nevěří americké verzi událostí. „Proč ve střetech fedájínů s americkou armádou zemřelo tolik civilistů?“ ptají se. „Proč jsou mezi oběťmi ženy a děti? Víme, že se střílelo u měšity, na nedalekém trhu, u továrny vyrábějící léky, u nemocnice. Viděli jsme i těla amerických vojáků. Proč armáda lže?“

Otázky obyvatel Sámarrá nemají konce.

(O událostech v Sámarrá jsem se dozvěděl ze syrského rozhlasu. Arabské stanice je označovaly za masakr. Toto slovo pak po řadu týdnů opakoval celý Irák.

Tak tomu ostatně bylo. Onoho podzimu, půl roku po ohlášeném konci války, se boje v Sámarrá zdály absurdně krvavé a nesignifikantní. Až o několik měsíců později zaútočili sebevražední atentátníci na davy věřících v šíitských svatyních v Bagdádu a Karbalá. Radikální mulla Muqtada as-Sadr vyzval své přívržence z bagdádských chudinských čtvrtí a slumů šíitského jihu k protiamerickému povstání. Oddíly námořní pěchoty zpacifikovaly sunnitskou al-Fallúdzú v odvetě za zabití a zhanobení těl čtyř zaměstnanců bezpečnostní agentury.

Kdyby k takovému útoku došlo v Sámarrá následující jaro, jistě by si ho nikdo ani nevšiml.)

Sámarrá, nevelké město ležící na vysokých a strmých březích dravého Tigridu, pamatuje ještě babylonské časy a mocnou Asýrii.

Jen několik minut jízdy autem úzkými uličkami dělí předměstí od centra plného lidí. Ačkoli je Sámarrá z devadesáti procent sunnitská, dominuje městu starodávná mešita, v níž jsou uloženy ostatky uctívaného Hasana al-Askariho. Je cílem mnoha šíitských poutníků, sjíždějí se sem věřící dokonce až z Íránu.

Mešitu v Sámarrá obklopuje hojně navštěvované, špinavé a barevné tržiště. Je tu těsně a hlučně, trh je nejdůležitějším místem ve městě. Honosné kopule svatyně – jedna pokrytá zlatými pláty, druhá ozdobená mistrnou modro-tyrkysovou mozaikou – se lesknou v podzimmím, pozvolna zapadajícím slunci.

Několik desítek metrů od hlavního vchodu vedoucího přímo na rozlehlé nádvoří se zlatými minarety stojí banka, cíl amerických konvojů s penězi. Útoky byly podle místních zahájeny právě nedaleko banky. Sámarrá je tak malá, že tady je všechno „nedaleko“.

„K bance přijížděly čtyři Land Rovery,“ vypráví irácký policista střežící vchod do mešity. „Najednou se ozval silný výbuch a pak rány ze samopalů. Saddámovi bojovníci zaútočili na konvoj. Lidé se rozprchli do okolních vchodů, schovávali se na nádvoří mešity a mezi stánky. Americká auta byla zcela zničena. Viděl jsem to na vlastní oči.“

Na irácké ulici se nedá mluvit, aniž by se okamžitě neseběhl dav lidí. Odevšad zaznívají otázky, zda jsme Američané. Lidé mluví jeden přes druhého. V jednom se shodnou: útok zahájili Saddámovi fedájíni, potyčky se pak přenášely z místa na místo a napadení mariňáci začali pálit naslepo.

Podle slov iráckého policisty stříleli vojáci i na nádvoří svatyně. Použili těžké zbraně. Obyvatelé Sámarrá jsou přesvědčeni, že ranění a zabití civilisté leželi u banky a před hlavní branou mešity.

„Jeden ze zabitých ležel tady, u toho obchodu s látkami,“ ukazuje pobouřený policista prstem. „Druhý uprostřed ulice. Kolik lidí zemřelo před mešitou, nevím. Prý osm. Bylo mnoho zraněných. Jsou mezi nimi i děti.“

Mladík, který se chce okamžitě stát naším průvodcem, tvrdí, že před mešitou bylo určitě zabito osm lidí. Dodá, že se nad mešitou objevil vrtulník Apache. Helikoptéra měla ostřelovat posvátné místo šíitů. Proč? To nikdo neví. Debatujeme pod klenbou brány mešity Hasana al-Askariho. Nevidím žádné stopy po kulkách. Všichni se ale dušují, že Američané na nádvoří stříleli; mezi oběťmi byli modlící se lidé. Vojáci, které fedájíni zaskočili, zpanikařili. Na osamocené výstřel reagovali soustavnou palbou. Nepřemýšleli, po kom střílejí.

Naš průvodce vypráví, že viděl, jak se fedájíni v černých uniformách brzy po útoku skryli v úzkých uličkách, ale nepřestali pálit. Že se tu porůznu objevovali Iráčané v uniformách saddámovské armády a rozezlení ozbrojení civilisté. Střelbu slyšelo celé město.

Podle sámarrské policie podporovali zdejší obyvatelé útočící fedájíny. Nešlo je odlišit od bojovníků – obličej se zakrývali šátky. Boje začaly kolem druhé hodiny odpoledne a trvaly bezmála hodinu. Americké transportéry důkladně a zcela bezdůvodně zničily více než dvacet aut parkujících na ostřelovaných ulicích. Střelba byla do značné míry slepou palbou.

(Muselo to být pár dní před Vánoci, protože v hale hotelu Ištar neustále vyhrávaly koledy. Byl to zvláštní a poněkud surrealistický obrázek: unavení a špinaví vojáci v uniformách pískové barvy si sundávají helmy a neprůstřelné vesty, zatímco v pozadí jsou slyšet klidné a radostné písně o narození Krista.

Pět, možná sedm mariňáků nastoupilo do proskleného výtahu. Vznesli jsme se pár metrů nad halu, když tu opět vypadl proud a výtah uvízl mezi patry. Stáli jsme tam téměř hodinu, namačkaní ve skleněné krabici, a koledy hrály, hrály a hrály; reproduktory musely využívat jiné napájení.

Byl podvečer, v hale posedávali v kožených křeslech američtí vojáci. Smáli se nám, dělali hloupé grimasy, křičeli do vysílaček: „Máme vám zavolat CNN? Nebo byste byli radši v NBS?“

Ze začátku se všichni smáli. Později se atmosféra trochu pokazila.

Člověk s nejvyšší hodnotí ve výtahu (možná pětadvacetiletý mladík, blondýn s krátkým ježkem a širokými rameny) poprosil, aby reproduktory vypnuli. Ti dole se dobře bavili. Měl jsem dokonce pocit, jako by hudba nabrala na síle.

Blondýn prosí ještě jednou: „Vypněte to, mám už těch debilních koled dost.“

Ti zezdola: „*Take it easy*, za chvíli vás z té klece vysvobodí.“

Blondýn: „Za jak dlouho?“

Ti zezdola: „Za pět minut.“

Blondýn: „Amerických nebo iráckých?“

Ti zezdola, velmi rozveselení: „Iráckých. Tady žádný jiný čas neplatí.“

V ten okamžik vstoupil do blondýna ďábel. Zatnul zuby a zavřel do vysílačky: „Jestli tady budu ještě za pět amerických minut trčet, rozstřílím to tu.“

Nasadil si helmu, zapnul neprůstřelnou vestu a nabil zbraň. Jeho podřízení udělali totéž. Viděl jsem, jak se jim vzteky třesou ruce.

Ti zezdola pochopili, že žerty skončily. Také si nasadili helmy. Jak mohli vědět, co chce svalnatý blondýn rozstřílet – reproduktory ve výtahu, celý výtah, nebo ještě něco jiného? Koledy přestaly hrát. Vojáci křičeli na arabskou obsluhu hotelu. Ti se vylekali a konečně začali něco dělat.

Blondýn pozorně sledoval hodiny. Vůbec ho nezajímalo, že jsou ve výtahu lidé, kteří si nenasadí helmu ani si neobléknou neprůstřelnou vestu, protože je zkrátka nemají.

Po minutě nebo dvou se výtah naštěstí rozjel. Blondýn a jeho skupina zajistili zbraně. Předtím jsem si neuměl představit, jak musejí být nervózní, když projíždějí ulicemi Bagdádu.

Druhý den ráno jsem je znovu viděl v hale hotelu Istar. V helmách, neprůstřelných vestách a se zbraní připravenou ke střelbě

šli zkontrolovat okolí hotelu. Zeptal jsem se jich, jak dlouho tu ještě budou. Odpověděli, že několik měsíců, takový je holt život.)

Na prázdném písčitém prostranství před přízemními budovami nemocnice v Sámarrá stojí vraky tří vyhořelých aut zničených během bojů. Vraků bylo pět, ale stopy po potyčkách už začaly být odklizeny. Někdo ukazuje skla vybitá během střelby, někdo jiný zase stopy po kulkách v nemocničních zdech. Pracovníci nemocnice tvrdí, že i tady užili Američané těžké zbraně. I tady se údajně objevil pálící Apache.

Jižní předměstí Sámarrá jsou odsud vzdálena sotva minutu cesty. Past na konvoje byla nastražena na jihu města. V nastalém zmatku a chaosu mohli zaměstnanci nemocnice přisoudit vřavu útoku na automobily s penězi střelbě u nemocnice. Mohli si splést čas.

Tady nikdo neviděl Iráčany v černých uniformách. Všichni jsou ale přesvědčeni, že na vojáky útočili fedajíni, nikoli civilisté. A lidé se zahalenými tvářemi.

Nemocnice v Sámarrá je neuvěřitelně chudá a zchátralá. Můj bože, takové nemocnice nejsou ani v takzvaném Polsku C. Po špinavé a prázdné chodbě vezou dvě ženy na nemocničním lůžku malého chlapce. Za nimi jde skupinka mužů. Vypadají jako jeho rodina, spojená pláčem a bolestí. Chlapec se jmenuje Alí, je mu osm let. Už několikrát mu vyměnili obvaz na zraněných nohou. Skrze obvazy prosakuje krev. Chlapec je nahý, bledý jako papír, má husí kůži. Třese se. Katetrem, na jehož konci chybí plastový sáček, stéká na nemocniční podlahu moč. Alí netuší, že nad ním stojí matka a sestra. Usmívá se jako v transu, omámený léky proti bolesti.

V místnosti, kde ho uloží, jsou obsazeny všechny čtyři postele. Leží v nich oběti z neděle. Starý muž spí a hlavu schovává do za-

krvaveného polštáře. Mladík ukazuje rodině stojící u jeho postele svá zranění. Kdosi se hýbe pod špinavou zašlou příkrývkou. Křičí. Nikdo v této nemocnici jim nemůže ulevit.

Alího matka Wedah (možná se jmenuje jinak, protože mluví nezřetelně, polyká slzy a na rukou má krev z prosakujících obvazů) prosí, aby do místnosti, kam už se nevejde ani malá stolička, přivezli postel se šestiletým Hamadem, Alího bratrem. I on byl během nedělních potyček postřelen. Leží na opačném konci chodby. Wedah vysvětluje, že ve stejnou chvíli přeci nemůže být u obou synů. Neroztrhne se, oba miluje stejně, proč ji nutí si vybrat?

Navíc musí zařídit pohřeb. Není to jednoduché, protože je chudá. Alího a Hamadova otce zabila americká kulka, tím si je jistá. Neviděla, jak se to stalo. Když vypukly boje, seděla doma. Ví ale, že manžel byl s chlapci na nádvoří mešity. Vyprávěl jí o tom tamější imám. Pozoroval střelbu z okna minaretu. Imám, člověk Boha, nelže.

V nemocnici jsou pouze místní. Okamžitě nás obklopí ženy i muži. Bez ustání mluví, pláčou, mluví. Je to smutek a bolest v čisté podobě. Odvádějí nás do jiné místnosti pro šest lidí. Pak do další, kde leží na čtyřech postelích oběti střelby.

U lůžka dvacetiletého Džamála sedí jeho bratr. Drén na pravé straně hrudníku odvádí krev. Džamál je bledý, ale může mluvit. Postřelili ho, když se modlil v mešitě. Je si jistý, že jeho přítel zemřel. Netušil, kdo na koho útočí. Až v nemocnici se dozvěděl, že Saddámovi fedájíni zaútočili na americké konvoje. Je na ně hrdý, přestože sám je šíita.

Vedle leží Hasan. Je mu dvacet sedm. Jeho polštář vypadá jako houba nasáklá krví. Sotva dýchá. Obvaz na hlavě, jenž měl zastavit krvácení, je už celý rudý. Dva mladší Hasanovi bratři pláčou. Od druhé hodiny v neděli odpoledne se neprobral. Ještě nedávno alespoň otevíral oči. Teď už ne. Krvácí stále silněji.

Hasan – vyprávějí jeho bratři – právě skončil směnu v továrně na léky. Spolu s kolegy zrovna vyšel před bránu. Továrna leží na jižním okraji Sámarrá, v místě, kde se Tigris před přehradou rozlévá v zelené jezero porostlé rákosím. Před tovární branou se střílelo, obrněné transportéry pálily z těžkých kulometů. Hasanovi bratři říkají, že američtí vojáci stříleli naslepo do lidí vycházejících z továrny. Konec směny se časově kryl s útokem fedajínů. Nebylo kam utéct. Jak navíc můžete utéct před kulkami? Dva dělníci zemřeli na místě, u vchodu do továrny se rozlila obrovská kaluž krve. Hamada stříleli do hlavy. Jeho žena za ním do nemocnice nepřišla. Musí se postarat o osmiměsíční dceru.

Takových místností je v nemocnici několik. Nejvážněji ranění byli podle nemocničního personálu převezeni do Takrítu a Bagdádu, několik z nich údajně během převozu zemřelo.

Je těžké zjistit, co se v Sámarrá skutečně stalo. Byl to jen boj Američanů s fedajíny, nebo vojákům (když zjistili, že padli do pastí) skutečně povolily nervy? Šítští duchovní z Bagdádu si na základě informací získaných od mully mešity al-Askarího myslí, že pravděpodobnější je druhá varianta. Věří imámovi každé slovo, přestože si pamatují, že byl saddámovským kolaborantem. Tehdy lhal, takže může lhát i dnes. Říkají mi ale, že stačí drobnost, aby vojáci začali střílet bez ohledu na toho, kdo se ocitne v jejich hledáčku. Tak tomu bylo ve slumech Sadr City, ale i v bohatých čtvrtích Bagdádu, například v obchodní Karrádě. Proto je mezi oběťmi tolik civilistů.

Svědci ze Sámarrá nevědí, jestli s armádou bojovali jen partyzáni, nebo se k nim připojily i skupiny ozbrojených civilistů – vždyť tady má zbraň každý, téměř všichni si zahalují hlavu beduínským šátkem a odpor vůči Američanům je zde všudypřítomný. Někteří jsou si jistí, že do bojů zasáhly vrtulníky.

Nedozvím se ani to, zda střelba trvala hodinu, nebo déle. Mís-to, kde fedajíni na konvoje zaútočili, je od zlaté mešity vzdáleno

možná pět minut pomalé jízdy autem přeplněnými uličkami. Předměstí, tržiště, mešita, nemocnice, továrna na léky – to všechno leží v nevelkém čtverci dvorků, náměstí a úzkých ulic. Proto mohla střelba zasáhnout celé město a dosáhnout i ty, kteří se jí nechťeli účastnit.

Obyvatelé Sámarrá jsou přesvědčeni, že Američané v jejich městě vyprovokovali masakr nevinných. Ochotně věří ve větší počet zabitých a raněných, než uvádí vedení zdejší nemocnice. Nikdo nepochybuje o tom, že samy rodiny zabitých sebraly z ulic jejich těla a že lehčeji zranění se léčí doma, protože se bojí zatčení.

(V té době byl Irák ještě poměrně klidný. Tehdy si ještě v Bagdádu, na prostranství mezi hotely Ištar a Palestina, hráli znuďení mariňáci s iráckými dětmi. Dalo se s nimi popovídat, zasmát se, zažertovat. Byli neobyčejně zdvořilí, dokonce se snažili nemluvit sprostě.

Na jaře už toho ale měli všichni po krk, dokonce i vojenští psi, zmatení dlouhou službou a tisíci neznámých pachů. Na jaře jsem byl svědkem toho, jaké jsou důsledky šílenství vojenského psa. Dobrosrdečnému hubenému psisku se něco pomotalo v hlavě; štěkal na náhodné lidi, pletl si pach fotografické brašny nebo batohu se špinavým oblečením s pachem výbušných látek. Psi štěkot je však posledním varováním. Těm, na které pes štěkal, byla nasazena pouta, byli povaleni na zem a nejbližší okolí hotelů bylo na několik dlouhých minut odstřiženo od světa. Nic neexplodovalo. V pořádku. Spoutaného člověka – nejčastěji to byl některý z fotoreportérů – zvedli vojáci ze země a odvedli ho k výslechu.

Toho dne to byl třetí nebo čtvrtý bombový poplach. Hoši z námořní pěchoty byli na službě už několik hodin. Znovu vyběhli na ulici, roztáhli zátarasy a vysvětlovali kolemjdoucím: „Nevíme, kdy bude možné vejít do hotelu.“ Měli dost všeho a všech.

Najednou před zátarasy zastavilo nákladní auto. Vojáci zbledli. Volali, aby auto odjelo, ale nedokázali překřičet hluk ulice. Zvedli

pušky, zapnuli infračervená mířidla. Na čelech Iráčanů stojících u nákladáku se objevily červené tečky. Lidé čekající u roztažených zátarasů se choulili k betonové zdi.

Vojáci na sebe začali křičet: „Zastřel ho, střílejš.“ Nakonec nevystrělili. Přesně v tom momentě byl poplach odvolán.)

Lidé ze sámarrské mešity a městské nemocnice říkají, že si už zvykli na to, jak na ně Američané střílejí. Naštěstí jsou tu fedájíni – hrdinové a ochránci. No a každý muž má u sebe zbraň.

V pondělí odpoledne se po městě rozšířila zpráva, že vojáci v uniformách irácké armády, které v okolí mešity a nemocnice viděla řada místních, byli ve skutečnosti Kurdové ve službách Američanů. Lidé v Sámarrá, od policisty sloužícího nové irácké vládě přes mladíka-průvodce, pracovníky nemocnice až po matku Alího a Hamada, tvrdí, že Kurdové a Američané stříleli do bezbranných.

Podle šíitských duchovních z Bagdádu jsou zprávy o kurdských pešmerzích nepravdivé. Ale kdo ví, ptají se, čeho všeho jsou bezbožní okupanti schopni.

(V obchodě u hotelu Palestina lze koupit bílá trička s nápisem: „Ručím vám za to, že v Bagdádu američtí vojáci nejsou.“ Jde o citát z projevu iráckého ministra informací Muhammada Saída as-Sahháfa, jenž tato slova pronesl ve stejném hotelu v okamžiku, kdy už americké tanky stály na předměstích irácké metropole. Trička jdou na odbyt a nápis baví i Iráčany, protože v tomto strašném městě není mnoho věcí zábavnějších než otevřený výsměch nadutosti, domýšlivosti a pýše svrženého režimu.

V obchodech určených vojákům a prozatímní správě lze sehnat i tričko s obrázkem tanku Abrams. Tank je velký, barevný, a pod ním je napsáno: „Operace Irácká svoboda“. Pokud se někomu svoboda asociuje s tankem, byť by byl takový jako na tričku a vyvedený v příjemných barvách, Bůh s ním.

Viděl jsem ale i trička s obrázkem atomového hříbu stoupajícího nad městem a s nápisem „Bagdád – předpověď počasí“. To je samozřejmě vtip, protože si lze těžko představit, že by kdokoli při smyslech chtěl vzbouřené šíitské Sadr City zpacifikovat jadernou bombou.

Vojáci si taková trička oblékají pod uniformy. Je horko jako v železárenské peci, uniforma dusí, pot stéká po zádech. Vyhrnuté rukávy nepomohou. Voják se právě vrátil z hlídky, usadí se v křesle v hale hotelu Palestina, sundá si helmu a neprůstřelnou vestu, pušku položí na kolena a rozepne si košili. Irácký číšník mu podá ledovou Pepsi. Říká: *Mister, one dollar please*, protože hotelová Pepsi je nehorázně drahá. Dívá se na obrázek atomového hříbu. Vtipu na tričku nerozumí. Má zcela jiný smysl pro humor.)

Poslední otázka, která v Sámarrá padla, zní: Proč Američané uvedli tak velký počet obětí, kterému nevěří ani sami obyvatelé města? Proč nevydali ani jedno nové, pravdivé prohlášení? Šiitští duchovní tvrdí, že je to začátek nové taktiky – psychologické války slov.

„Možná si Američané myslí, že taková prohlášení, podepřená tvrdými slovy o tom, že každý Iráčan útočící na vojáky bude tvrdě potrestán, zastaví příliv dobrovolníků hlásících se do partyzánských oddílů. Pokud je to ale pravda, přinese jim taková taktika žalostné výsledky. Iráčané nebudou klidnější, když uslyší, že jejich spoluobčané umírají po desítkách. Navyšování počtu obětí jde proti americkým i iráckým zájmům.“

Nikdo ze šiitských hodnostářů nevydal oficiální prohlášení vztahující se ke střetům v Sámarrá. Osm zabitých je podle slov lékaře ze sámarrské nemocnice v Iráku na denním pořádku.